Falsk bild av kvinnors sexualitet

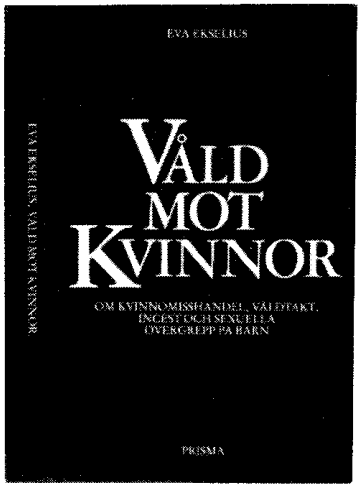

Eva Ekselius: Våld mot kvinnor
Prisma 1982
Pris: ca 105 kr

Eva Ekselius bok "Våld mot kvinnor" är en mycket grundlig redogörelse för våld mot kvinnor och barn och för teorier om och förklaringar av sådant våld. Den mycket konkreta framställningen av våldet har tvingat mig att leva mig in i hur det känns att få knytnävsslag i ansiktet, sparkar på ben och i underliv, att kastas i väggen som en trasa och bli överhöljd med förnedrande beskyllningar och tillmälen. Den verklighet som skildras har skakat mig trots att jag, som kvinnohistoriker, vet att kvinnomisshandel, våldtäkt och incest inte är något nytt. Problemet var högaktuellt under 1800-talet och stora ansträngningar gjordes för att få bukt med det. Kanske minskade det något, kanske doldes det bara bättre. Innehållet i Eva Ekselius bok är på sina ställen så vidrigt, att jag helst ville bespara dem som intet ont anar att läsa den. Men förutsättningen för att bekämpa ett ont är att avslöja det och därför måste fler veta även om det smärtar att veta.

Våldet är utbrett och hårt. Män slår och våldtar, oftast kvinnor och barn som står dem nära. Familjens och kärlekens helgedomar, hemmet och sovrummet, är de platser där våldet allra oftast utövas och där kvinnor och barn kan känna sig som mest otrygga. Hur förklaras allt detta våld? Huvudtanken är att våld föder våld, förnedring föder förnedring. Våldsmannen har ofta utsatts för övergrepp av olika slag under sin barndom. Sedan hämnas han genom att begå våld mot någon som är svagare än han själv.

Det händer att kvinnor slåss och misshandlar, men mycket sällan. För övrigt vet man mycket litet om i vilken utsträckning detta sker.

Man vet emellertid att kvinnor, särskilt de som varit utsatta för övergrepp i barndomen ofta blir offer för manliga offers hämnd. Detta har med könsrollerna att göra. Mannen, som får lära sig, att han har sitt värde i att vara stark och starkast, försöker bevisa sitt övertag genom att slå en svagare. Kvinnan, som får höra att hon har sitt största värde i sexuell renhet, passivitet och formbarhet, bekräftar sin brist på det värde hon förlorat genom övergrepp i barndomen, genom att utsätta sig för mer våld och förnedring.

Hon vänder sitt självhat inåt och låter sig slås och bestraffas. Han vänder sitt självförakt utåt och hämnas på en svagare. De två offren för ett tidigare våld dras så att säga obönhörligt till varandra. I varje fall tycks den hämnande mannen ha förmåga att "lukta sig fram till" presumtiva offer.

Hur skall denna onda cirkel brytas?

Hur hindra att nya offer, nya hämnare skapas?

Lösningen ser Eva Ekselius bl a i könsrollernas upplösning och att man och kvinna blir hela människor. Till detta kan terapi, individuellt och i grupp, åtminstone bidra. Eva Ekselius känner för både offer och våldsverkare. Hon tvingar läsaren att leva sig in i bådas lidanden och kval. Hon visar sin kvinnosolidaritet genom att koncentrera sig på åtgärder som kan hjälpa kvinnor att komma ur och bryta den onda cirkeln.

Bokens förklarande och teoretiserande delar har fått mig att undra och tvivla en hel del. Varför finns så mycket till synes onödigt stoff med i boken? I "Våld mot kvinnor" refereras prostitutionsutredningens rapport i långa partier, samma forskningsresultat används, en del av rapportens författare intervjuas, samma teorier och spekulationer om könsroller, sexualitet och våld finns med. Även om en del nytt finns, dominerar ändå intrycket: Det här har jag läst förut? Varför har man kostat papper och tryck på sådant som går att läsa i redan utgivna böcker? Då går det plötsligt upp ett ljus. Det fattas något i Eva Ekselius bok. "Våld mot kvinnor" utslätar och uttunnar, för att inte säga avlägsnar den kvinnopolitiska och feministiskt sexualpolitiska aspekt på våld, som ser huvudorsaken

till kvinnomisshandel, våldtäkt, incest och prostitution i ett patriarkaliskt och maskulinistiskt herravälde över kvinnor. I stället går en annan röd tråd genom hela boken: Män slår därför att de har ångest och är rädda för kvinnan, hennes krav, frigörelse och sexualitet. Alltså tyck synd om männen.

Jag ser denna förklaring som både falsk och förförisk och påstår att om män verkligen var rädda för kvinnor skulle de inte våga slå. En man slår inte en annan man, som han vet har makt att slå hundrafalt värre tillbaka, hur rädd han än är för honom. Att ideligen framhålla kvinnan och kvinnans sexualitet som ett hot mot mannen är för det första att skrämma med en papperstiger. Det ger en bild av kvinnors styrka, hotfullhet och makt som inte stämmer med verkligheten. För det andra skapar denna bild skuldkänslor och rädsla hos kvinnor. Denna falska bild utgör en stor risk för att kvinnoemancipationen avstannar. Det är bara ett fåtal män som misshandlar kvinnor på allvar. Dessa män är inte representativa för genomsnittsmannen. De faller utom ramen. De är förlorare. "Det är inte den starke mannen som slår, utan den beroende och hotade mannen." (sid 77) Hur kan detta tolkas? Som jag ser det på två sätt.

1/ De män som inte slår kvinnor är hyggliga och emancipationsvänliga. De har inte utsatts för övergrepp i barndomen och kommer snällt och fredligt att dela med sig av makten. Kvinnoemancipationen kommer att med få undantag fortlöpa fredligt och lugnt.

2/ De män som inte slåss (de starka männen) behöver inte använda de sanktionsmedel de faktiskt har tillgång till, bl a knytnävarna. Deras makt över kvinnorna är absolut. Frågan är: hur kommer det att gå med kvinnoemancipationen? Leder den till ett helvetiskt könskrig, om "förlorarna" blir fler, för det måste de väl bli om emancipationen skall fortsätta?

Det enda hoppet om en fredlig fortsättning på kvinnoemancipationen tycks ligga i att inte alltför många män har utsatts för övergrepp och våld i barndomen.

Jag är benägen att ansluta mig till åsikten att männen har en så väletablerad makt över kvinnor idag, både i privatlivet och i det offentliga livet, att vi inte vet något om huruvida de flesta män inte slåss därför att de är hyggliga och emancipationsvänliga eller beroende på att de inte behöver slåss därför att deras makt är absolut.

Mannen som slår har inte absolut makt, då skulle han inte behöva slåss. Men av det följer inte att han är maktlös och inte att han är vare sig rädd eller feg. Han vill etablera och förstärka sin makt och för sådant kan krävas ett stort mod. Han är inte rädd, för han vet att han har det fysiska övertaget, men han retar sig på att kvinnor överhuvudtaget sticker upp. Han är inte rädd, för han vet, att han har den dömande makten på sin sida. Om än diffust, vet han, att när han tuktar sin kvinna, bidrar han till att upprätthålla det patriarkala och maskulina väldet, som han delar med alla andra män, vilket bekräftas under rättegången. Att han vet detta visar hans noggranna kalkyl över tänkbara påföljder. Den misshandlade mannen talar inte. Denna tystnad kan hellre tolkas som trots än som blygsel och samvetskval. Att vägra svara eller säga "jag minns inte", kan vara ett annat sätt att säga: "det angår dig inte". Den svage, rädde och fege trotsar inte.

Att förklara våld som uttryck för ångest, rädsla, underlägsenhet och feghet är att underskatta våldet som ett medvetet använt maktmedel, som ett sanktionsmedel som används för att upprätthålla och förstärka makt, men som inte används när makten är absolut. Varför säga att våld "alltid" är fegt? Varför inte säga rent ut att det är fult, fräckt och framför allt kriminellt att misshandla en annan människa, vad anledningen därtill än kan vara? Av vilken anledning vill man göra våldsverkaren mindre och ynkligare än han kanske i verkligheten är? Och varför gör man därmed dem som inte misshandlar modiga och starka, när de endast upprätthåller sin makt med andra medel – t ex intellektuell och ekonomisk överlägsenhet? Våldsverkaren använder bara de medel som står honom till buds, just då. Att förklara våldet som uttryck för ångest och rädsla är ett sätt att förklara våldsverkaren sjuk och utan ansvar, som påminner om när man förklarade de prostituerades kunder som på ett eller annat sätt sexuellt handikappade. Om man betraktar ekonomisk och andlig makt över kvinnor, från mäns sida, som endast något gradskild från det förtryck som upprätthålls med misshandel, blir konsekvenserna förfärande. Större delen av den manliga befolkningen måste då förklaras som ångestfylld, rädd och feg, alltså mer eller mindre psykiskt sjuk. Jag tror inte att majoriteten av den manliga befolkningen, dvs de som har ekonomiskt och andlig makt över kvinnor, är vare sig rädda, fega, eller ångestfyllda, och jag tror inte heller att de flesta män som slår kvinnor är det. Jag tror inte att majoriteten av männen mår illa eller är psykiskt sjuka. Jag tror att de mår bra och trivs med sin tillvaro. Vore det inte så skulle de säkert klaga eller "ta itu med sin mansroll". Att "förlorarna" slåss, tror jag mer beror på ilska över att de inte har det lika bra som de andra, större eller mindre kvinnoförtryckarna, än det beror på ångest och rädsla för kvinnor och kvinnors sexualitet.

Hjördis Levin